

U.1999.1496H

Afskedigelse som følge af manglende indmeldelse i SID havde hjemmel i foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, der ikke kunne anses for stridende mod EMK art. 11.*Ansættelses- og arbejdsret 7.1 , 9.3 og 9.9 - Menneskerettigheder 1.6.*

A blev i begyndelsen af juni 1996 ansat som ferieafløser i virksomheden V. Denne havde i 1990 indgået en eksklusivaftale med LO, således at V forpligtede sig til kun at beskæftige lønmodtagere, der var medlem af et fagforbund under LO. A var ved ansættelsen bekendt med, at V stillede medlemskab af SID som betingelse for hans beskæftigelse hos V. Han afviste imidlertid at indmelde sig i SID og blev som følge heraf afskediget i slutningen af juni 1996. Under de foreliggende omstændigheder var afskedigelsen lovlig efter foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2. Denne lov blev gennemført i 1982 med henblik på at sikre beskyttelse af den negative foreningsfrihed i det omfang, en forpligtelse hertil kunne anses at følge af Den Europæiske Menneskerettighedskonventions art. 11, således som denne bestemmelse var blevet fortolket af Menneskerettighedsdomstolen i sagen British Rail. Som anført i Højesterets dom af 6. maj 1999 var der ikke grundlag for i domstolens senere praksis at indlægge en anden vurdering af lovligheden af arbejdsmarkedets eksklusivaftaler og disses konsekvenser end den, der fremgår af dommen i British Rail-sagen, ligesom foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, ikke gav anledning til tvivl med hensyn til foreneligheden med denne dom.[1]

1497**H.D. 8. juni 1999 i sag 524/1998**

Danmarks Frie Fagforening som mandatar for Morten Sørensen (adv. Carsten Munk-Hansen, Herning)
mod

FDB Distributionen (adv. Mariann Norrbom, Kbh.).

Biintervenient Specialarbejderforbundet i Danmark (adv. Mariann Norrbom, Kbh.).

Vestre Landsrets dom 18. november 1998 (1. afd.)

(Eva Staal, Kurt Rasmussen, Thomas Jønler (kst.)).

Denne sag drejer sig om lovligheden af en afskedigelse af en lønmodtager på grund af foreningsforhold.

Under sagen, som er anlagt den 17. december 1996 ved Retten i Århus, der den 24. april 1997 har henvist sagen til Vestre Landsret i medfør af retsplejelovens § 226, stk. 1, nr. 1 og 2, har sagsøgeren, Danmarks Frie Fagforening som mandatar for Morten Sørensen, nedlagt påstand om, at sagsøgte, FDB Distributionen, dømmes til at betale en godtgørelse på 20.000 kr. med procesrente fra den 17. december 1996, samt at sagsøgte tilpligtes at anerkende, at Morten Sørensen er uberettiget afskediget.

Sagsøgte har påstået frifindelse.

Det er oplyst, at Morten Sørensen søgte beskæftigelse hos sagsøgte den 10. maj 1996. Ved denne lejlighed udfyldte han et ansøgningsskema. I ansøgningsskemaets fortrykte tekst er i en særskilt rubrik anført:

»Der er for den ansøgte stilling pligt til at være medlem af et fagforbund under Landsorganisationen i Danmark (LO). På forespørgsel kan det oplyses, hvilket forbund, der konkret er tale om.«

Ved skrivelse af 20. maj 1996 bekræftede sagsøgte, at Morten Sørensen skulle tiltræde som ferieafløser i perioden fra den 3. juni til den 10. august 1996. I skrivelsen er det blandt andet anført:

»ANSÆTTELSESBEVIS - FERIEAFLØSER.

...
Ansættelsesforhold:

Ansættelsen sker i henhold til overenskomst mellem FDB og SID. Der henvises til overenskomst vedr.: -Faglig Organisation. Du skal være medlem af SID ved ansættelse i FDB. Henvend dig til tillidsmanden om indmeldelse.

...«

Af aftale betegnet »Hovedaftale« af 10. maj 1990 med ændringer af 22. april 1993 mellem Landsorganisationen i Danmark (LO) og Fællesforeningen for Danmarks Brugsforeninger (FDB) fremgår blandt andet:

»...«

§ 2

Stk. 1

Inden for de bestående overenskomstområder erklærer FDB ikke at ville slutte overenskomst om løn- og arbejdsforhold med fagforbund, som ikke er medlem af LO.

Stk. 2

Ligeledes erklærer FDB kun at ville beskæftige lønmodtagere, der er medlemmer af de respektive fagforbund, som opfylder ovennævnte betingelser.«

Den 20. juni 1996 modtog Morten Sørensen en lønspecifikation for perioden fra den 3. juni til den 16. juni 1996. Af specifikationen fremgår - under posteringer med teksten »REG FAGF SID« - at der var fratrukket henholdsvis 160 kr. og 200 kr. i lønnen.

Morten Sørensen ønskede ikke at være medlem af SID, og ved skrivelse af 23. juni 1996 tilskrev han emballagechef Niels Rosenlund og tillidsrepræsentant Ole Kjærgaard. I skrivelsen hedder det:

»På min lønseddel fra den 20. juni er der trukket 40 kr. pr. dag i fagforeningskontingent til SID - i alt 360 kr. Ved at spørge medarbejdere og tillidsrepræsentant har jeg fået at vide, at jeg som ferieafløser ikke bliver egentligt medlem. Når sommerferien er slut, vil det blive indberettet til SID, at jeg har været medlem. Pengene som svarer til et a-kassebidrag går i SID's lokalklub i stedet.

Hele proceduren omkring min indmeldelse i SID finder jeg meget forkert af flere grunde:

1) Jeg er indmeldt, uden at jeg vidste det, og uden at jeg har givet min accept. (I ansættelsesbeviset står der, at jeg skal henvende mig til tillidsmanden om indmeldelse. Der står ikke, at jeg automatisk bliver.)

2) Jeg skal betale til SID uden at blive meldt ind, mens jeg arbejder, hvilket betyder, at jeg ikke har ret til faglig hjælp, hvis det skulle blive nødvendigt.

3) Ingen i Danmark har pligt til at være medlem af en a-kasse. Når der alligevel bliver opkrævet a-kasse penge, må man forvente, at pengene bliver brugt til a-kassebidrag og ikke til en klub, som man ikke selv bliver medlem af.

4) Jeg finder det kryptisk at betale 40 kr. om dagen for at få lov til at arbejde for SID uden at få noget medlemsbevis eller få på skrift, hvad pengene går til. Det er trods alt mindst 800 kr. på en måned. Det er utilfredsstillende, at jeg selv skal undersøge, hvad mine tvangsbetalte 40 kr. pr. dag skal gå til.

Af ovennævnte grunde har jeg bestemt mig for, at jeg fremover ikke vil betale »regulering fagforening SID.« Da jeg aldrig har meldt mig ind i SID, forventer jeg selvfølgelig, at de 360 kr. som er trukket, bliver godtgjort på næste lønseddel.«

Efter forudgående drøftelser den 24. juni 1996 mellem Morten Sørensen, Niels Rosenlund og Ole Kjærgaard blev Morten Sørensen afskediget til fratrædelse samme dag. Afskedigelsen blev bekræftet i en standardskrivelse udleveret til Morten Sørensen samme dag. I skrivelsen er det under rubrikken »eventuelle bemærkninger« anført:

»Morten Sørensen er sagt op da han ikke vil opfylde de af ham bekendte ansættelsesvilkår. Da han ikke vil være medlem af et fagforbund under LO.«

Det påståvnte beløb på 20.000 kr. udgør den løn, som

1498

Morten Sørensen kunne have oppebåret i den resterende del af ansættelsesperioden, såfremt han ikke var blevet afskediget.

Morten Sørensen har forklaret, at han i dag studerer matematik og fysik ved Århus Universitet. Han arbejder tillige for en vognmand. Før ansættelsen hos sagsøgte var han ansat i forsvaret, hvor han blev medlem af en A-kasse for værnepligtige. Han søgte arbejde hos sagsøgte for at tjene penge til studiet primært som lørdagsafløser og sekundært som ferieafløser. Da han henvendte sig hos sagsøgte den 10. maj 1996, talte han med en person, som hed Mogens fra emballageafdelingen. Han udfyldte ansøgningsskemaet på stedet. Han var opmærksom på forpligtelsen til at være medlem af et fagforbund under LO. Han kan ikke tilslutte sig den politiske linie, som fagforeningerne, herunder SID, fører, og han ønskede derfor ikke at blive medlem af SID. Spørgsmålet blev ikke drøftet, og han regnede med, at han kunne slippe for at blive medlem. Da han modtog ansættelsesbeviset, læste han dette og var opmærksom på vilkåret om medlemskab af SID. Han startede med at arbejde den 3. juni 1996, og en af de første dage blev pligten til medlemskab af SID nævnt, men han kommenterede det heller ikke ved denne lejlighed. Herefter meldte han sig ind i Danmarks Frie Fagforening, som han ikke tidligere havde været medlem af. Spørgsmålet om fagforening blev ikke drøftet i dagene frem til den første lønafregning. Da han modtog lønspecifikationen, drøftede han denne med nogle af de andre ansatte, og han skrev herefter brevet af 23. juni 1996. Brevet drøftede han i første omgang på et møde med Niels Rosenlund, som forgæves forsøgte at overtale ham til at melde sig ind i SID. Ole Kjærgaard blev herefter tilkaldt til mødet. Ole Kjærgaard ville ikke acceptere, at han ikke var medlem af SID. Mødet mundede ud i, at han blev afskediget, og Niels Rosenlund gav ham samtidig en standardskrivelse herom. Skrivelsen indeholdt ikke nogen begrundelse for afskedigelsen. Han henvendte sig den næste dag og anmodede om en skriftlig begrundelse. Herefter udleverede Niels Rosenlund skrivelsen, nu påført bemærkningen: »Morten Sørensen er sagt op da han ikke vil opfylde de af ham bekendte ansættelsesvilkår.« Det var på foranledning af Danmarks Frie Fagforening, at teksten: »Da han ikke vil være medlem af et fagforbund under LO.« efterfølgende blev indsat. Han mener ikke, at han har fået nogen forklaring på, hvorfor der skulle trækkes 40 kr. pr. dag. Han havde i den tid, han var ansat, et godt forhold til de øvrige kolleger. Efter afskedigelsen har han igen haft arbejde i FDB. Den nye ansættelse forudsatte medlemskab af HK, og da han ikke ønskede dette, blev han også afskediget fra dette arbejde.

Niels Rosenlund har forklaret, at han har været ansat i FDB siden 1967, og at han siden 1993 har været chef for emballageafdelingen for Jylland og Fyn. Han talte første gang med Morten Sørensen, da han søgte ansættelse hos FDB, og vidnet bad ham ved denne lejlighed om at udfylde et ansøgningsskema, ligesom han orienterede ham om pligten til at være medlem af SID. Forholdet blev ikke drøftet nærmere. Morten Sørensen reagerede ikke over for ham på ansættelsesbrevets vilkår. Da Morten Sørensen tiltrådte den 3. juni 1996, talte vidnet endnu en gang med ham. Ved denne lejlighed blev pligten til at være medlem af SID ikke nævnt. Vidnet blev først klar over, at der var et problem, da han læste Morten Sørensens brev af 23. juni 1996. Han havde herefter den 24. juni 1996 en samtale med Morten Sørensen, som meddelte ham, at han fortsat ikke ønskede at være medlem af SID. Fællestillidsmanden, Ole Kjærgaard, blev tilkaldt, og Kjærgaard meddelte vidnet, at de øvrige ansatte ikke ønskede at arbejde med uorganiseret arbejdskraft, og at de ville standse arbejdet, såfremt Morten Sørensen fortsatte med at arbejde uden samtidig at være medlem af SID. Da Morten Sørensen fastholdt, at han ikke ønskede at blive medlem af SID, var vidnet nødt til at afskedige ham. Han afleverede på mødet en skrivelse om afskedigelsen til Morten Sørensen. I skrivelsen under afsnittet »eventuelle bemærkninger« skrev han alene teksten: »Morten Sørensen er sagt op da han ikke vil opfylde de af ham bekendte ansættelsesvilkår.« Bemærk-

ningen »Da han ikke vil være medlem af et fagforbund under LO« blev først indsat efterfølgende, hvilket skete på foranledning af Ole Kjærgaard. Han kan ikke huske, om han tillige har udleveret et eksemplar af skrivelsen uden en individuel tekst under afsnittet »eventuelle bemærkninger«.

Ole Kjærgaard har forklaret, at han er ansat som fællestillidsmand hos sagsøgte, og at han repræsenterer 250 medarbejdere. Det er normalt, at nyansatte den første arbejdsdag bliver orienteret af ham eller hans stedfortræder om pligten til at være medlem af SID. På grund af feriefravær traf vidnet først Morten Sørensen nogle dage efter dennes tiltræden. På et tidspunkt forud for Morten Sørensen's brev af 23. juni 1996 talte vidnet med ham. Morten Sørensen stillede i den forbindelse kritiske spørgsmål vedrørende SID's regnskab. Vidnet deltog i et møde den 24. juni 1996 med Morten Sørensen og Niels Rosenlund. Han meddelte Niels Rosenlund, at de ansatte kun ville arbejde med organiserede folk. Da Morten Sørensen ikke ønskede at være medlem af SID, blev han afskediget. Ferieafløserne er på linie med de fastansatte fuldgældige medlemmer af SID, og de har de samme rettigheder som de fastansatte. Ferieafløserne betaler 40 kr. pr. dag, de er på arbejde. Der betales således ikke for dage, hvor de er fraværende f.eks. på grund af sygdom. Ferieafløserne får den samme løn som de fastansatte. Blev der ikke trukket et beløb til kontingent til SID, ville ferieafløserne således få mere i løn. De bidrag til SID, som er trukket i Morten Sørensen's løn, er tilbagebetalt til ham.

1499

Sagsøgeren har til støtte for sin påstand gjort gældende, at afskedigelsen er uberettiget, da sagsøgte ikke var berettiget til at betinge Morten Sørensen's ansættelse af, at han var medlem af SID. Sagsøgeren har i den forbindelse nærmere anført, at foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, er i strid med artikel 11 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, således som denne skal fortolkes i lyset af nyere praksis fra Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Menneskerettighedskonventionen som helhed er direkte anvendelig i et retsforhold mellem en privat arbejdstager og en privat arbejdsgiver. Menneskerettighedskonventionen, som blev inkorporeret i dansk ret i 1992, er en del af gældende ret, og i forhold til foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, har konventionens artikel 11 forrang. De seneste afgørelser fra Menneskerettighedsdomstolen, jf. særligt Sigurjónsson-dommen afsagt den 30. juni 1993 og Gustafsson-dommen afsagt den 25. april 1996, fastslår, at artikel 11 også beskytter den negative foreningsfrihed på det private arbejdsmarked. Uanset ordlyden af foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, kan en lønmodtager derfor ikke afskediges, fordi han ikke er eller ikke vil være medlem af en fagforening, som arbejdsgiveren har indgået eksklusivaftale med. Dette gælder også i et tilfælde som det foreliggende, hvor lønmodtageren er gjort bekendt hermed forud for ansættelsen. Sagsøgte skal derfor udrede en godtgørelse i forbindelse med den uberettigede afskedigelse efter foreningsfrihedslovens § 4 a, stk. 1, idet Morten Sørensen er beskyttet af lovens § 2, stk. 1, i det omfang undtagelsesreglen ikke finder anvendelse.

Sagsøgte har til støtte for sin påstand gjort gældende, at sagsøgte har været berettiget til at afskedige Morten Sørensen på grund af hans manglende medlemskab af SID. Sagsøgte har nærmere anført, at »Hovedaftalens« § 2, stk. 2, forpligter denne til kun at beskæftige lønmodtagere, der er medlemmer af de respektive fagforbund. Morten Sørensen var forud for sin ansættelse underrettet om eksklusivbestemmelsens eksistens og indhold i overensstemmelse med foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2. Da Morten Sørensen ikke ville være medlem af SID, var sagsøgte efter »Hovedaftalens« forpligtet til at opsigte ham. Der er ikke grundlag for at antage, at foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, er i strid med artikel 11 i Menneskerettighedskonventionen, heller ikke efter de seneste afgørelser fra Menneskerettighedsdomstolen. Ved British-rail-dommen blev det fastslået, at afskedigelse af en lønmodtager grundet foreningsforhold ikke kunne finde sted, medmindre lønmodta-

geren - som tilfældet er i denne sag - ved ansættelsen var gjort bekendt med pligten til at være medlem af en bestemt forening. Sigurjónsson-dommen fastslog, at der ikke på basis af lov kunne pålægges en lønmodtager pligt til at være medlem af en bestemt organisation for at opnå en offentligretlig koncession. Gustafsson-dommen fastslog, at den rette balance mellem den positive og den negative foreningsfrihed bør overlades til de nationale domstole at fastlægge. Det kan ikke af disse afgørelser konkluderes, at en eksklusivbestemmelse mellem en privat arbejdsgiver og et fagforbund er forbudt efter artikel 11. Medlemsstaterne har et betydeligt skøn ved fastlæggelsen af national ret, selv om Menneskerettighedsdomstolen har afsagt en eller flere domme på området. Arbejdsministeriet, som internationalt repræsenterer den danske stat, finder ikke, at de seneste afgørelser nødvendiggør ændringer af foreningsfrihedsloven. Sagsøgte har videre anført, at der ved implementeringen af Menneskerettighedskonventionen i dansk ret ikke er tilsigtet nogen ændring af den hidtidige balance mellem Folketinget og de danske domstole. Menneskerettighedskonventionen binder grundlæggende kun de kontraherende stater (såkaldt direkte Drittwirkung). Der er derfor ikke grundlag for, at en arbejdstager kan støtte ret på konventionen direkte over for en privat arbejdsgiver.

Landsretten udtaler:

Det lægges til grund, at Morten Sørensen ved ansættelsen var bekendt med, at sagsøgte stillede medlemskab af SID som betingelse for beskæftigelse i sagsøgte virksomhed. Da Morten Sørensen har nægtet at efterkomme dette vilkår, er betingelserne for at afskedige ham efter foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, jf. stk. 1, opfyldt.

Det afgørende bliver herefter, om foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, jf. stk. 1, og dermed afskedigelsen kan anses for at være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel 11, således som rækkevidden er fastlagt ved Menneskerettighedsdomstolens praksis. Foreningsfrihedsloven blev vedtaget i 1982 bl.a. på baggrund af British Rail-dommen - afsagt af Menneskerettighedsdomstolen i 1981. Ved denne dom blev det fastslået, at artikel 11 også i visse situationer beskytter den negative foreningsfrihed. Ved afgørelsen af, om den senere praksis fra Menneskerettighedsdomstolen må føre til, at danske domstole skal tilsidesætte foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, må der tages udgangspunkt i 1992-loven om inkorporering af menneskerettighedskonventionen. Af bemærkningerne til loven fremgår bl.a., at der ikke ved inkorporeringen tilsigtedes nogen ændring af den hidtidige balance mellem Folketinget og de danske domstole. Efter landsrettens opfattelse har Folketinget således stadig et betydeligt skøn ved fastsættelsen af dansk ret i forhold til de rettigheder og forpligtelser, der kan udledes af Menneskerettighedskonventionen. Dette forhold betones yderligere af, at en underkendelse eller begrænsning af muligheden for at indgå eksklusivaftaler må antages at få vidtrækkende konsekvenser for det danske arbejdsmarked.

Som fortolkningsbidrag til fastlæggelse af rækkevidden af Menneskerettighedskonventionens artikel 11 har

1500

sagsøgeren bl.a. henvist til Sigurjónsson-dommen afsagt i 1993 og Gustafsson-dommen afsagt i 1996. Landsretten finder ikke, at det ved en fortolkning af disse domme med fornøden sikkerhed kan statueres, at foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, er i strid med artikel 11 i Menneskerettighedskonventionen.

Landsretten tager derfor sagsøgte frifindelse påstand til følge.

Ved fastsættelse af sagens omkostninger er der taget hensyn til, at der er tale om en sag af principiel betydning.

— — —
Danmarks Frie Fagforening skal betale 30.000 kr. i sagsomkostninger til sagsøgte.

Højesterets dom.

I tidligere instans er afsagt dom af Vestre Landsrets 1. afdeling den 18. november 1998.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Hornslet, Marie-Louise Andreassen, Wendler Pedersen, Poul Sørensen og Lene Pagter Kristensen.

Appellanten, Danmarks Frie Fagforening som mandatar for Morten Sørensen, har gentaget sine påstande.

Indstævnte, FDB Distributionen, har påstået stadfæstelse.

Specialarbejderforbundet i Danmark er indtrådt i sagen til støtte for indstævnte.

Sagen er behandlet skriftligt, jf. retsplejelovens § 387.

Højesterets bemærkninger.

Lov nr. 285 af 9. juni 1982 om beskyttelse mod afskedigelse på grund af foreningsforhold (foreningsfrihedsloven) blev gennemført navnlig med henblik på at sikre den negative foreningsfrihed i det omfang, en forpligtelse hertil kunne anses at følge af artikel 11 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention, således som denne bestemmelse var blevet fortolket i Den Europæiske Menneskerettighedsdomstols dom af 13. august 1981 i sag nr. 44, Young, James og Webster (British Rail).

Som anført i Højesterets dom af 6. maj 1999 i sag 66/1998 er der ikke i Menneskerettighedsdomstolens senere domme grundlag for at indlægge en anden vurdering af lovligheden af arbejdsmarkedets eksklusivaftaler og disses konsekvenser end den, der fremgår af dommen i British Rail-sagen, ligesom foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, ikke giver anledning til tvivl med hensyn til foreneligheden med denne dom.

Da betingelserne for at afskedige Morten Sørensen efter foreningsfrihedslovens § 2, stk. 2, jf. stk. 1, er opfyldt, stadfæster Højesteret herefter dommen.

Thi kendes for ret:

Landsrettens dom stadfæstes.

I sagsomkostninger for Højesteret skal statskassen betale 25.000 kr. til indstævnte, FDB Distributionen.

De idømte sagsomkostningsbeløb skal betales inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse.

1. U 1999 H (6/5) med note.